

Requiem voor het KNIL

1. Proloog: Mijn Zonneland

Koor: T, B

Waar het wuivend loof der palmen
Onze mariniers begroet,
Waar de gouden padihalmen
Rijpen in den zonnegloed,
Zing ik steeds naar ouden trant
'k Heb u lief, mijn zonneland,
'k Heb u lief, mijn zonneland.¹

Bariton

Ik heb er een vrouw gezien die,
met een kind van ongeveer ½ jaar op den linkerarm,
en een lange lans in de rechterhand op ons aanstormde.
Een kogel van ons doodde moeder en kind.
We mochten toen geen genade meer geven.
Ik heb 9 vrouwen en 3 kinderen, die genade vroegen,
op een hoop moeten zetten, en zo dood laten schieten.
Het was onaangenaam werk, maar 't kon niet anders.
De soldaten regen ze met genot aan hun bajonetten.
't Was een verschrikkelijk werk.
Ik zal er maar over eindigen.²

Koor: S, A

*Requiem aeternam dona eis, Domine,
Et lux perpetua luceat eis.
Kyrie eleison.³*

*(Geef hun eeuwige rust, Heer,
En laat het eeuwig licht op hen schijnen.
Heer, heb medelijden.)*

Koor: T, B

Waar het wuivend loof der palmen
Onze mariniers begroet,
Waar de gouden padihalmen
Rijpen in den zonnegloed,
Zing ik steeds naar ouden trant
'k Heb u lief, mijn zonneland,
'k Heb u lief, mijn zonneland.⁴

2. Ouverture: Oorlog

Koor

*Dies irae, dies illa
Solvebat saeculum in favilla.
Quantus tremor erat!⁵*

*(De dag des toorns, die dag
Teerde de wereld weg in as.
Welk een siddering was dat!)*

3. Radiotoespraak van Koningin Wilhelmina

Koor: S, A

Ik weet, dat de Indonesiërs
in de lang gegroeide samenwerking met Nederland
den besten waarborg vinden voor het herstel van hun vrede en geluk.

¹ Variant op *Waar de blanke top der duinen* uit de bundel *Vrolijk voorwaarts; Volks-, marsch- en andere liederen voor den soldaat van het K.N.I.L.* (Bandoeng, zonder jaar; tekstdichter onbekend) Zie https://www.dbnl.org/tekst/ind004200701_01/ind004200701_01_0018.php

² Uit een brief van de latere vijfvoudige minister-president Hendrikus Colijn aan zijn vrouw, over een actie tijdens de Lombok-expeditie (1894). Zie https://nl.wikipedia.org/wiki/Hendrikus_Colijn & <http://home.iae.nl/users/arcengel/NedIndie/colijn.htm>. NB. De wreedheden van het KNIL waar het koor hier aan refereert m.b.t. de in dit gedicht genoemde personen, dateren uit de koloniale tijd van vóór de tweede wereldoorlog en de positionele acties.

³ *Geef hun eeuwige rust, Heer, / En laat het eeuwig licht op hen schijnen / Heer, heb medelijden.*

⁴ Variant op *Waar de blanke top der duinen* uit de bundel *Vrolijk voorwaarts; Volks-, marsch- en andere liederen voor den soldaat van het K.N.I.L.* (Bandoeng, zonder jaar; tekstdichter onbekend) Zie https://www.dbnl.org/tekst/ind004200701_01/ind004200701_01_0018.php

⁵ Naar een fragment uit *Dies Irae*

De laatste jaren hebben getoond,
 dat in beide volken de wil en het vermogen
 tot harmonisch en vrijwillig samengaan aanwezig zijn.
 Ook in Indië heerscht thans een verdrukker,
 die vreedzame burgers interneert
 en vrouwen en kinderen van hun levensonderhoud berooft.
 Hij heeft dat mooie en vredige land
 ontworteld en uit zijn voegen gerukt;
 zijn nieuwe orde brengt slechts ellende en armoede.
 Maar het is hem niet gelukt ons te bedwingen,
 en thans weten wij, dat hij daarin ook niet meer slagen zal.
 Nederlandsch-Indië en Nederland zullen
 na de gemeenschappelijke overwinning
 hun zelfopoffering en onverschrokkenheid bekroond zien
 met de herwinning van vrede en geluk van land en volk
 in een nieuwe wereld.⁶

4. Oproep aan het Nederlandsche Volk

Bariton

Oproep aan het Nederlandse Volk.
 De Regeering is voornemens de “Republiek Indonesia”
 als een onafhankelijke staat te erkennen
 en daarmee een verdrag te sluiten.
 Hierdoor zal de band,
 welke eeuwen tusschen Nederland en Indië heeft bestaan,
 onherroepelijk worden verbroken.
 Dit beteekent de ondergang
 zoowel van het Nederlandsche volk als van de Indische bevolking.
 Voor het Nederlandsche volk:
 het wegnemen van bestaanszekerheid.
 Voor de Indische bevolking:
 het einde van recht en het prijsgeven aan honger en slavernij.

Tenor

Nederlanders!
 Dit moet voorkomen worden.
 Deze plannen der Regeering mogen niet worden verwezenlijkt.
 Nederlanders!
 De huidige Regeering schiet in de vervulling van haar taken schromelijk tekort.
 In de interneeringskampen wordt nog steeds door duizenden geleden.
 Milioenen Javanen gaan den hongerdood tegemoet,
 omdat door onze Regeering de noodige bescherming wordt onthouden.

Tenor & Bariton

Nederlanders, slecht één weg staat voor U open:
 Eischt het aftreden van deze Regeering.
 Nederland en Indië hebben mannen noodig,
 die doelbewust zullen regeeren,
 trouw aan de beste tradities van ons volk
 en in het besef van hunne verplichtingen
 tegenover alle onderdanen van het Koninkrijk der Nederlanden.

Tenor, Bariton & Koor

Leve de Koningin!
 Leve het Koninkrijk!⁷

5. Oproep van de Nederlandsche Regeering

Koor: T, B

DIT IS TE BEREIKEN:
 Een eervol bestaan:
 Een behoorlijk tractement

⁶ Uit de radiotoespraak van Koningin Wilhelmina van 7 december 1942, zie https://nl.wikisource.org/wiki/Radiotoespraak_Wilhelmina_7_december_1942

⁷ Uit een pamflet uit december 1945, zie <https://www.eduarddeboer.org/pamfletten-en-brieven-m-b-t-nederlands-indie/>, blz. 2

Het Koninklijk Nederlandsch–Indische Leger biedt het u.
 Het Koninklijk Nederlandsch–Indische Leger kan steeds
 FLINKE, GOED OPPASSENDE jongemannen van 18 tot 30 jaar (ongehuwd)
 gebruiken.⁸

Deze zullen een bijdrage leveren aan het herstel van het Nederlands gezag
 en daarmee aan de totstandkoming van de autonome staat Indonesië
 binnen het Koninkrijk der Nederlanden.⁹

Koor: S, A

In paradisum angeli te deducunt; (De engelen zullen u geleiden naar het paradijs;
*Chorus angelorum te suscipiet.*¹⁰ het koor der engelen zal u ontvangen)

6. Twee veteranen spreken

Bariton

Over de hele wereld waren er soldaten gekomen
 om ons Nederlanders te bevrijden.
 En daarginds zaten ze nog onder de bezetting van de Jappen.
 Daar wilden we wat aan doen.

Tenor

Ik werd opgeroepen voor dienstplicht en werd goedgekeurd.
 Maar tijdens de trainingsmarsen kreeg ik veel pijn aan mijn benen.
 Maar de dokter zei dat ik me aanstelde.
 Ik kwam niet voor herkeuring in aanmerking,
 maar werd op de boot naar Indië gezet.
 Daar werd ik ingedeeld bij de technische dienst.

Bariton

Ik moest doodskisten maken en dichtspijkeren.
 Eenmaal aangekomen in Soerabaja,
 troffen we een compleet verwoeste stad aan.
 Gebouwen waren afgebrand.
 Er was geen licht, geen water, geen infrastructuur. Niks.
 De mensen zaten onder de zweren,
 hadden geen kleding,
 waren totaal uitgehongerd.

Tenor

We zijn direct aan de slag gegaan.
 Van heinde en verre kwamen mensen uit de kampongs
 om zich door onze bataljonsarts te laten behandelen.¹¹
 Na drie jaar mocht ik terug naar Nederland.
 Sindsdien gebruik ik pijnstillers.
 Ik heb vierendertig operaties moeten ondergaan
 en uiteindelijk moesten mijn beide benen worden geamputeerd.¹²

7. Brief aan het thuisfront I

Tenor

Beste ouders,
 Bij deze wil ik jullie alsnog van harte geluk toewensen
 met de geboorte van neef Henk,
 ook al is hij onderhand alweer bijna twee maanden oud.
 Moeder schreef dat hij net als Jan goudblond haar heeft.
 En het is alweer een jongen.
 Als de volgende kinderen van Ria ook allen jongens zijn,
 net zoals bij Karel,
 dan moet je eens bij Juliana informeren
 of ze niet wat voor een ruiltje voelt.
 Dan komt die eindelijk ook eens aan een zoon.

⁸ Uit een pamflet van de Nederlandse overheid, zie <https://www.eduarddeboer.org/pamfletten-en-brieven-m-b-t-nederlands-indie/>, blz. 1. Zie ook https://nl.wikipedia.org/wiki/Koninklijk_Nederlandsch-Indisch_Leger

⁹ Vgl. https://nl.wikipedia.org/wiki/Eerste_Divisie_7_December

¹⁰ Naar een fragment uit *In Paradisum*.

¹¹ Naar Oud-hospik en veteraan Ad Jansen (96) in de Volkskrant, februari 2022: <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/veteraan-ad-jansen-96-ik-ben-niet-zo-gelukkig-met-de-conclusies-van-dit-onderzoek-bd81cb83/>

¹² Naar *Hoofdstuk 4, Brieven uit het veld (1)* uit Vaarwel, kameraad van Ant. P. de Graaff (2009)

Je hebt zeker wel in de gaten dat ik lang al in de tropen zit, hè?
Een beetje tropenkolder, dat kan de beste gebeuren.
Je zou hier anders, zeker op het ogenblik, ook wel gek worden.¹³

8. Wij kennen de spanning

Koor: T, B

Wij kennen de spanning,
En de niet uitgesproken angst.
Op de nauwe paden...

Bariton

Toen werd het stil.
En je wist, als het echt stil werd,
als je geen vogels meer hoorde
en de hele wereld stilstond,
dan kon je er donder op zeggen dat er ellende kwam.
De peloppers zaten boven op de heuvel.
Er kwam geweervuur van beide kanten.
Jo liep voorop.
Hij wordt getroffen in zijn hart
en zakt dood in elkaar.
Ook Ton is geraakt.
Hij ligt zwaargewond op de weg en gilt.¹⁴

Koor: T, B

Wij kennen de dagen,
Waarin we ons afvragen, waarom wij,
In bittere, bloedige, korte gevechten
Onze kameraden zagen sterven.
Wij kennen ook de woede,
De pijn in ons hart,
De zenuw-schurende teleurstellingen.¹⁵

9. Brief aan het thuisfront II

Tenor

Straks moet ik weer mee op nachtpatrouille.
De patrouille van gisteravond is weer op een mijn gelopen,
of liever op een bom, die de ploppers,¹⁶
gelukkig te vroeg, namelijk voor de wagen, aftrokken.
En nou gaat deze jongen vanavond weer mee,
ploppertjes opsporen in het donker
en ze even om zeep helpen.
Vanochtend hebben we even wraak genomen voor die bom.
Wij gaan van het standpunt uit,
dat de kamponglui er absoluut van af moeten weten
als er een bom gelegd is.
Dus hebben we enige huizen in de hens gestoken
en kerels door de kop geschoten.
Je kunt toch niet zien of het een plopper is of een boer.
Ze zien er allemaal hetzelfde uit.
En al betrap je hun met een granaat of een geweer in de klauwen,
dan zeggen ze nog: ik ben maar een boer, toean.
Vroeger was ik erg sentimenteel wat dat betreft,
maar het is tegenwoordig zo'n vuiligheid
dat ik nu ook al huizen in brand kan steken.¹⁷

¹³ Uit een brief uit 1949 van een onbekende soldaat aan zijn ouders. Zie verder bij voetnoot 19.

¹⁴ Naar Hoofdstuk 6, *Sapuran (1949)* uit *De weg terug – Het vergeten leger toen en nu* van Ant. P. de Graaff (1987)

¹⁵ Naar een vrije vertaling van een Engels gedicht van een onbekend auteur door de heer Miel Beltgens, OVVer bij het 1e Verkenningsspeloton Regiment Huzaren van Boreel. Zie

<https://blog.seniorennet.be/idabagus/archief.php?startdatum=1167606000&stopdatum=1199142000> &

<https://www.eduardeboer.org/pamfletten-en-brieven-m-b-t-nederlands-indie/>, blz. 3

¹⁶ <https://nl.wikipedia.org/wiki/Pelopop>

10. Zelfmoord

Tenor	<p>Het was de eerste keer dat ik een militaire begrafenis meemaakte. De sergeant stond op het punt om naar huis te varen, maar hij schijnt overspannen te zijn geraakt, en daardoor kwam hij in het ziekenhuis terecht. Daar heeft hij drie weken gelegen, en het leek alweer heel goed met hem te gaan. Maar verdorie, met een scheermesje sneed hij opeens zijn slagader door en bloedde hij dood.¹⁸</p>	
Koor	<p><i>Requiem aeternam dona ei, Domine,</i> <i>Et lux perpetua luceat ei.</i> <i>Kyrie eleison.</i>¹⁹</p>	<p><i>(Geef hem eeuwige rust, Heer, En laat het eeuwig licht op hem schijnen. Heer, heb medelijden.)</i></p>

11. Brief aan het thuisfront III

Tenor	<p>We lopen de laatste dagen wat af. Door sawahs en kali's. We drinken putwater en slapen op de harde grond, zonder klamboe. Van de 100 man zijn er dan ook wel 30 ziek: malaria, dysenterie, etc.</p> <p>En met al dat lopen wordt zo weinig bereikt. De ploppers gaan nooit over tot directe tegenstand, maar trekken zich steeds tactisch terug. En als je denkt dat je ze een tijdje verdreven hebt, dan heb je het zwaar mis. 's Avonds schieten ze je alweer bijna van een wagen af, vanuit een huis dat je 's ochtends nog met man en macht hebt doorzocht.</p> <p>Maar zolang we in leven zijn treuren we niet. Hartelijke groeten, ook aan mijn pasgeboren neef.²⁰</p>
--------------	---

13. Opheffing van het KNIL

Koor: S, A	<p>Wij, Juliana, bij de gratie Gods, Koningin der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau, enz., enz., enz., hebben goedgevonden en verstaan:</p> <p>I. Te bepalen dat dat het Koninklijk Nederlands Indonesië Leger op 26 Juli 1950 te 0.00 uur zal hebben opgehouden te bestaan: II. Onze bijzondere dank en grote waardering te betuigen aan alle tot genoemd leger behorende en behoord hebbende militairen, ongeacht rang of stand, voor de onder de dikwijls moeilijkste omstandigheden betoonde daden van moed, plichtsbetrachting, opofferingsgezindheid en trouw.²¹</p>
-------------------	---

¹⁷ Uit een brief uit 1949 van een onbekende soldaat aan zijn ouders. Zie verder bij voetnoot 24.

¹⁸ Uit een brief uit 1947 van marinier Gosse de Boer (mijn vader) aan zijn ouders (mijn pake en beppe). Zie <https://www.eduardeboer.org/pamfletten-en-brieven-m-b-t-nederlands-indie/>, blz. 4

¹⁹ Naar een fragment uit *Requiem aeternam*

²⁰ Uit een brief uit 1949 van een onbekende soldaat aan zijn ouders, zie <https://www.eduardeboer.org/pamfletten-en-brieven-m-b-t-nederlands-indie/>, blz. 3. Vgl. bijvoorbeeld <https://historiek.net/pang-pang-pang-binnen-twee-minuten-waren-ze-allemaal-dood/23446/> over excessief geweld aan beide zijden.

²¹ Uit het Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden, NO. K 309: Besluit van 20 juli 1950, zie <https://www.eduardeboer.org/pamfletten-en-brieven-m-b-t-nederlands-indie/>, blz. 5

14. Vaarwel KNIL (Marsch der Schimmen)

Tenor & Bariton

De tropenzon daalt, zacht zweeft een kalong door de lucht,
Men hoort de stilte, geen enkel gerucht.
Als dan de koperen ploert aan de einder verdwijnt
Ginds, waar het nog even licht is, een leger verschijnt.

Wie zijn het, die aan het hoofd van die schimmenstoet rijden?
Daar gaat Koning Eénoog, generaal van der Heijden²².
En fier en plechtig schrijdt de “Faam” aan zijn zij,
Want met haar trekt het Indisch Leger voorbij.

Nog éénmaal komen zij van overal uit hun graf
En Van Heutsz²³ neemt de laatste parade af.
Ziet, daar gaat Köhler²⁴, van Swieten, Swart²⁵ en van Daalen²⁶,
En een oneindige stoet van slechts “kolonialen”.²⁷

Tenor, Bariton & Koor

En dan klinkt uit alle desa's in Indië heel zacht:
Dank broeders, ge hebt ons rust en vrede gebracht.²⁸

15. Terugblik

Tenor & Koor: T, B

Geroepen door Vorstin en vaderland,
Zijn we tezamen in Indië beland.
‘Breng orde en vrede’, zo was ons verteld.
Aan oorlog werden we blootgesteld.
In tegenspraak met wat ons steeds was gezegd,
Kwamen we in een guerrilla terecht.
Ernstige trauma's bracht ons die tijd.
De beelden raak je nooit meer kwijt.

Bariton

Pa was een Indië veteraan.
Wat heeft hij daar toch gedaan,
Zo ver van huis en hard vandaan?
Wat heeft hij moeten doorstaan?
En wat heeft dit met hem gedaan?
Wat heeft dit allemaal met hem gedaan?

Tenor & Koor: T, B

Wij werden geroepen door Vorstin en vaderland,
dienstplichtigen waren we, in militair dienstverband.
Geen mens wist, dat ons daar een inferno te wachten stond.
Na zoveel jaren is er nog steeds een gapende wond.

En, eenmaal terug in ons eigen land,
was er voor ons geen helpende hand.
De opvang die ons was beloofd heeft gefaald,
En dit heeft ons leven mede bepaald.
Wat we ook deden, het mocht niet baten.
We werden wreed aan ons lot overgelaten.
De trauma's raakten we zo niet kwijt.
We stopten ze weg, voor lange tijd.

²² Generaal Karel van der Heijden (1826 – 1900), zie https://nl.wikipedia.org/wiki/Karel_van_der_Heijden & https://nl.wikipedia.org/wiki/Karel_van_der_Heijden

²³ Gouverneur-generaal Jo van Heutsz (1851 – 1924), zie https://nl.wikipedia.org/wiki/Jo_van_Heutsz & <http://home.iae.nl/users/arcengel/NedIndie/heutsz.htm>

²⁴ Generaal Johan Harmen Rudolf Köhler (1818 – 1873), zie https://nl.wikipedia.org/wiki/Johan_Harmen_Rudolf_K%C3%B6hler

²⁵ Generaal Henri Nicolas Alfred Swart (1863 – 1946), zie https://nl.wikipedia.org/wiki/Henri_Nicolas_Alfred_Swart & <http://home.iae.nl/users/arcengel/NedIndie/swart.htm>

²⁶ Generaal Frits van Daalen (1863 – 1930), zie <https://historiek.net/frits-van-daalen-generaal-knil/148327/> & <http://home.iae.nl/users/arcengel/NedIndie/daalen.htm>

²⁷ J. Fabius, *Oud Wapenbroeders* d.d. Augustus 19, zie <https://indonesischearchipel.wordpress.com/2014/10/01/aan-het-knil-overleden-26-juli-1950/>

²⁸ J. Fabius, *Oud Wapenbroeders* d.d. Augustus 1954

Bariton	Mijn vader ging verder, leefde door, Al vond hij nergens gehoor. Vanbinnen had hij veel verdriet, Maar spreken deed hij niet. Wat heeft hij moeten doorstaan? Wat heeft dit allemaal met hem gedaan?	
Tenor & Koor: T, B	Wij werden geroepen door Vorstin en vaderland, dienstplichtigen waren we, in militair dienstverband. Geen mens wist, dat ons daar een inferno te wachten stond. Na zoveel jaren is er nog steeds een gapende wond. ²⁹	
Koor: S, A	<i>Absolve, Domine, animas omnium defunctorum ab omni vinculo delictorum. Et mereantur lucis aeternae beatitudine perfrui.</i> ³⁰	<i>(Bevrijd, Heer, de zielen van alle overledenen van alle banden van delicten. En mogen zij het verdienen te genieten van de zaligheid van het eeuwige licht.</i>

16. Epiloog: Heling

Bariton	Ruim veertig jaar na dato staat oud-Indië-soldaat Teng Bartels samen met zijn gids Salimin, op de plaats waar alles gebeurd is. Waar hij op 19 juni 1949 zijn kameraden verloor en zelf gevangen werd genomen door de <i>Tentara Nasional Indonesia</i> .	
Tenor	Samen lopen ze de spoorlijn af naar beneden. Bartels ziet het weer voor zich: Met zijn kameraden zit hij in een treinstel. De machinist brengt de trein abrupt tot stilstand. De mannen zien struiken, stenen en stukken ijzer op de rails liggen. Een hinderlaag! T.N.I.-mitrailleurs beginnen te ratelen! Links en rechts rennen ze de spoorlijn op.	
Bariton	Op dat viaduct, dáár, richt één van de T.N.I.-ers zijn geweer en schiet. Soldaat Bos valt voorover. Nog steeds tussen waken en dromen hoort Bartels schreeuwen dat ook soldaat Swinkels gesneuveld is, ziet hij hoe ook soldaat Servaas valt en hoe hijzelf met soldaat Burghouts verder kruipt.	
Tenor	Dan dringt het tot hem door: deze oude man, genaamd Salimin, vertelt hem dat daar boven, bij dat viaduct daar, destijds twee Hollandse soldaten werden gevangen genomen door hem en zijn strijdmakkers.	
Koor	<i>Cor quod ignoscit cor est quod videt pulchritudo amoris, sicut se sanat et liberat. In profundo redemptionis animae nostrae coniunguntur.</i>	<i>(Een hart dat vergeeft is een hart dat de schoonheid van liefde ziet, terwijl het zichzelf geneest en bevrijdt. In het heiligdom van de verlossing, zijn onze zielen verenigd.)</i>
Bariton	<i>(geëmotioneerd)</i> Salimin, ik was één van die twee. Ja, echt, het is waar.	
Tenor	Ik was één van die twee. <i>(geëmotioneerd, stamelend)</i> Tidak! Tidak mungkin! Ampun, tuan. Dat kan niet waar zijn! Ampun, tuan.	

²⁹ Tekst van Franz K. Custos, geïnspireerd op gedichten van diverse auteurs, die te vinden zijn op de website <https://www.7decemberdivisie.nl/informatie/diverse/gedichten>.

³⁰ Naar een fragment uit *Absolve*

Tenor & Bariton
Koor

Vergiffenis, meneer.

De tranen lopen hen beiden over het gezicht.

*Cor quod ignoscit cor est
quod novit virtutem amoris,
sicut floret et crescit
in sanctuario amicitiae,
ubi vulnera sanare possunt.*

*(Een hart dat vergeeft is een hart
dat de kracht van liefde kent,
zoals deze bloeit en groeit
in het heiligdom van vriendschap,
waar wonden kunnen genezen.)*

Tenor & Bariton

Koor

Even later lopen ze samen,
Salimin en Bartels,
hand in hand,
over de spoorlijn.³¹

*Cor quod ignoscit
numquam solus erit.
Per amorem et amicitiam
vinculum efficimus
quod manet in saecula saeculorum,
in saecula saeculorum.³²*

*(Een hart dat vergeeft
zal nooit alleen zijn.
Door liefde en vriendschap
creëren we een band
die blijft, voor altijd en eeuwig,
voor altijd en eeuwig.)*

Oud T.N.I. strijder Salamin en Nederlands-Indië veteraan Teng Bartels op de spoorlijn Purwokerto-Bumiayu, 1990

³¹ Naar Hoofdstuk I: De ontmoeting uit *Met de T.N.I. op stap* van Ant. P. de Graaff (1991)

³² Franz K. Custos: *Venia (Vergeving)*